

Keltové na Moravě a Keltský stromový kalendář

1. KELTOVÉ

Řekové je nazývali Keltoi a Římané Galové. Zformovali se mezi 10. a 8. stoletím př. n. l. a vznikli patrně splynutím několika předchozích kultur. Přestože není jisté, zda všechny kmeny měly stejný rasový původ, vyspěly postupně v etnikum s jednotným jazykem, kulturou a náboženstvím, nikdy však nevytvořili jednotný stát.

První evropské území osídlené Kelty se rozkládalo ve Švýcarsku, severovýchodní Francii a jihozápadním Německu a náležela k němu i část Čech. Řada faktorů, mezi nimiž nejdůležitější byly patrně přelidnění a touha po kořisti způsobila, že z této pravlasti expandovaly keltské kmeny do velké části Evropy. Pronikly na Britské ostrovy, překonaly Pyreneje a dostaly se tak do Španělska a Portugalska, jejich nápor nezadržely Alpy a pocítila ho bohatá etruská města i mladá římská republika – v roce 387 se postupně dostali Keltové až k Římu, který dobyli.

Druhá migrační vlna zasáhla až Karpatskou kotlinu a území kolem Dunaje a bezprostředně poté, v roce 280 př. n. l. následovala výprava proti Řecku. Při ní v r. 279 př. n. l. vyplnili keltští nájezdníci Delfy i s jejich známou věštírnou, pronikli až do Malé Asie a usadili se zde. Keltové se stali ztělesněním barbarství, které ohrožovalo tehdejší civilizovaný svět.

V 1. století př. n. l. však podlehl Římanům a byli postupně asimilováni či vytlačeni do Skotska, Walesu a Irska, kde je vliv keltské kultury patrný dodnes.

2. KELTOVÉ NA NAŠEM ÚZEMÍ

České země dostaly latinský název Boiohaemum = domov Bójů – Bohemia podle keltského kmene Bójů, který osídlil Čechy ve 4. století př. n. l. Bójové (znamená „strašní“) patřili k nejpočetnějším kmenovým společenstvím a byli jedním z nejmobilnějších keltských kmenů. Hlavním centrem moci bylo pravděpodobně oppidum Závist u Zbraslavi (blízko Prahy).

Moravské území bylo Kelty zasaženo podunajským invazním proudem již v průběhu pátého století (kmen Bójů), druhá keltská vlna ho obsadila v první polovině čtvrtého století (kmen Volků-Tektoságů). Na svém postupu přinesli Keltové do nově získaných oblastí kulturu nazvanou podle naleziště La Tene na břehu švýcarského Neuchatelského jezera kulturou laténskou, která využívala zvířecí a rostlinné motivy. Pro ztvárnění zvířecích i lidských podob je typická silná stylizace, abstrakce a fantastická ornamentika.

Z Moravy známe na 400 keltských sídlišť. Vzrůst produkce a rozvoj obchodu vedl ke vzniku tzv. oppid – opevněných sídlišť městského typu, která byla výrobními a obchodními, nejspíše i správními a patrně i kultovními středisky jednotlivých (kmenových) oblastí. Moravská oppida (Staré Hradisko, Hostýn a Kotouč u Štranberka) leží v širší oblasti tzv. Jantarové stezky, obchodní komunikace či spíše trasy, která spojovala Balt s Adrií a po níž proudily ze severu k jihu suroviny – především jantar, zatímco z jihu na sever putovaly výrobky vyspělých středomořských dílen – bronzové a skleněné nádoby, šperky a z jihozápadu víno.

STARÉ HRADISKO

Oppidum, ležící na východním okraji Dražanské vrchoviny, náleží k nejznámějším a nejdůležitějším keltským lokalitám na Moravě i v širším středoevropském prostoru. Místo je známo nálezy jantaru, keramiky, železných nástrojů a kování nejrůznějšího druhu, zbraní, bronzových a železných šperků, zlomků skleněných perel a náramků, nacházejí se drobné zvířecí plastiky, doklady výroby mincí i množství mincí – zlatých i stříbrných.

HOSTÝN

Významná pravěká lokalita v prostoru Moravské brány, která díky své poloze hrála rozhodující roli na Jantarové stezce. Dominanta viditelná i ze značných vzdáleností lákala k osídlení již ve starších obdobích pravěku. Keltové zřejmě využili pro vybudování svého opevnění starých valů. Vrchol Hostýna je obehnán valem o délce 1835 m a dodnes má v některých místech výšku 9 m a šířku 23 m. Hostýn byl důležitý především jako strategický bod střežící trasu dálkového obchodu procházejícího Moravskou branou.

KOTOUČ U ŠTRAMBERKA

Hradisko na samém okraji keltského osídlení. Pocházejí z něho nálezy na základě kterých může lokalita být označena za oppidum, které hrálo důležitou roli v kontaktní zóně s nekeltskou, avšak silně latenizovanou púchovskou kulturou. Hradisko, vybudované na temeni vápencového kopce, bylo těžbou vápence zcela zničeno.

ČERNOV

Hradisko na jižním okraji Dražanské vrchoviny.

BRNO-MALOMĚŘICE

Největší keltské pohřebiště na Moravě známé nálezem unikátního bronzového kování dřevěné konvice.

PONĚTOVICE

Žárová nekropole z 2. stol. př. n. l. V 35 hrobech byly uloženy spálené kosti spolu s předměty a nádobami, které rovněž prošly žárem pohřební hranice.

PTENÍ

Nález souboru 38 předmětů z pozdní doby laténské, sestávající z řady bronzových kroužků s nálitky, jantarových a skleněných perel a především obsahující dva bronzové kroužky s postavou oranta uvnitř a dva bronzové závěsky.

LUDĚŘOV

Valy s příkopem, ohraničující čtvercový nebo obdélníkový prostor.

BOŘITOV

Běžná osada ze závěrečného období keltského osídlení Moravy v oblasti Boskovické brázdy. Kromě keramiky a předmětů denního užití zde byly nalezeny i pozůstatky luxusnějších předmětů, jako jsou importované bronzové nádoby či keramická vinná amfora, prsten s očkem pro gemmu, jež byla podložena zlatou fólií.

DRNHOLEC, MILOVICE, STRACHOTÍN

Nejvýznamnější ze sídlišť odkrytých při záchranných výzkumech vyvolaných stavbou vodního díla u Nových Mlýnů pod Pálavou. Vzhledem ke konfiguraci terénu v tomto regionu

dolního Podyjí byly k osídlení vhodné většinou pouze písčité duny, které vystupovaly nad záplavovou oblast. Ve Strachotíně byla odkryta baterie hrnčířských pecí, v Milovicích přímo hrnčířská dílna i se skladem grafitu (dovezeného z jižních Čech) a grafitové hlíny, v Drnholci zase byla zjištěna výroba kostěných hracích kostek.

Zhruba poslední dvě století před zlomem letopočtu představují vrchol keltské civilizace. Z posledních desetiletí starého letopočtu nemáme již pro přítomnost Keltů na našem území žádné doklady.

3. KELTSKÝ STROMOVÝ KALENDÁŘ

Ví se o tom že Keltové používali velmi dobře promyšlený kalendář, jenž kombinoval sluneční cyklus s lunárním. Keltové byli těsně spjati s přírodou a zejména stromy měli ve veliké úctě – zřejmě i proto pojmenovávali jednotlivá období v roce podle stromů. Ve stromech také sídlili jejich bohové, v bájích a pohádkách se lidé ve stromy proměňovali. Znali "čas stromů" – vnitřní hodiny každého stromu, a díky tomu i přírodní vlastnosti určitého místa v určité roční době. Spojením znalostí o stromech, náboženství a touhy určovat čas vznikl kruh znamení stromů. Časové členění i druhy stromů objevující se ve stromokruhu se regionálně poněkud odlišovaly. Například v teplejších krajích byl na místě naší osiky fíkovník, cedr na místě modřínu nebo olivovník na místě olše.

V keltském stromovém kalendáři figuruje celkem 22 druhů stromů. Stejně jako v astrologickém horoskopu jsou i ve stromokruhu lidem narozeným pod vládou určitého stromu přisuzovány různé vlastnosti a schopnosti.

Datum narození:

2.1. – 11.1.	jedle
12.1. – 22.1.	jilm
23.1. – 31.1.	cypřiš
1.2. – 10.2.	topol
11.2. – 20.2.	modřín
21.2. – 2.3.	borovice
3.3. – 12.3.	vrba
13.3. – 20.3.	lípa
21.3.	dub
22.3. – 31.3.	líška
1.4. – 10.4.	jeřáb
11.4. – 20.4.	javor
21.4. – 30.4.	ořešák
1.5. – 10.5.	topol
10.5. – 20.5.	kaštanovník
21.5. – 30.5.	jasan
31.5. – 10.6.	habr
11.6. – 20.6.	osika
21.6.	bříza
22.6. – 2.7.	jabloň

3.7. – 13.7.	jedle
14.7. – 24.7.	jilm
25.7. – 4.8.	cypřiš
5.8. – 14.8.	topol
15.8. – 24.8.	modřín
25.8. – 3.9.	borovice
4.9. – 13.9.	vrba
14.9. – 22.9.	lípa
23.9.	olše
24.9. – 2.10.	líška
3.10. – 11.10.	jeřáb
12.10. – 21.10.	javor
22.10. – 2.11.	ořešák
3.11. – 11.11.	tis
12.11. – 20.11.	kaštanovník
21.11. – 30.11.	jasan
1.12. – 10.12.	habr
11.12. – 20.12.	osika
21.12.	buk
22.12. – 1.1.	jabloň

Literatura:

- BOLLIGER, Markus, ERBEN, Matthias, GRAU, Jürke, HEUBL, Günther R.: *Keře*. Praha : Ikar; Průvodce přírodou, 1998. ISBN 80-7202-302-0.
- BOTHEROYD, Sylvia, BOTHEROYD, Paul F. *Lexikon keltské mytologie*. Praha : Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3552-7.
- COOMBES, Allen J. *Stromy*. Martin : Vydavatelství Osveta; Pouhým okem, 1996. ISBN 80-88824-16-8.
- KREMER, Bruno P. *Stromy : V Evropě zdomácnělé a zavedené druhy*. Praha : Knižní klub; Průvodce přírodou, 2003. ISBN 80-242-1003-7.
- LUDWIGOVÁ, Carla. *Druidský horoskop : Moudrost starých Keltů. Co o nás prozrazují stromy*. Praha : Ivo Železný, 2001. ISBN 80-240-1961-2.
- POKORNÝ, Jaromír, MATOUŠOVÁ, Vlasta, KONEČNÁ, Milena. *Stromy*. Praha : Aventinum, 2003. ISBN 80-7151-147-1.
- VESCOLI, Michael. *Keltský stromový kalendář*. Praha : Volvox globator, 1995. ISBN 80-7207-067-3
- VĚTVIČKA, Václav. *Stromy*. Praha : Aventinum, 2003. ISBN 80-7151-238-9.
- VĚTVIČKA, Václav. *Stromy a keře*. Praha : Aventinum, 2005. ISBN 80-7151-254-0.

Přednášející:

Mgr. Magda Bábková Hrochová
Vlastivědné muzeum v Olomouci
babkova@vmo.cz